

Соціальний інститут забезпечує суспільство основними навичками та установками, визначає конкретні норми, установлюючи свої суспільні рамки.

Всі соціальні інститути будь-якого суспільства різною мірою об'єднані, взаємопов'язані між собою, а також мають змогу впливати один на одного. Соціальні інститути суспільства – це складна інтегрована система. З появою нових потреб у суспільстві виникають і нові соціальні інститути з метою їх задоволення. Виникаючи протягом усього розвитку суспільства, соціальні інститути не залишаються незмінними, вони постійно розвиваються і вдосконалюються відповідно до вимог часу, культури тощо. Внутрішня узгодженість діяльності всіх соціальних інститутів є необхідною умовою нормального функціонування і розвитку всього суспільства.

Список літератури

1. Новикова С.С. Социология: история, основы, институционализация в России / С.С. Новикова – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2000. – 464 с. (Серия «Библиотека студента»).
2. Кравченко С.А. Социология: Парадигмы и темы: Учебник для высших учебных заведений / С.А. Кравченко, М.О.Мнацаканян, Н.Е. Покровский Московский Государственный ин-т междунар. отношений МИД РФ (МГИМО-Университет). — М.: Изд-во «Анкил», 1997. — 404 с.

3. Астахова Е.В. Трансформация социальных функций высшего образования в современных условиях / Е.В.Астахова – Х.: ХГИ «НУА», 1999. – 74 с.

4. Анджей Гжегорчик. Життя як виклик. Вступ до раціоналістичної філософії / Анджей Гжегорчик. – Варшава-Львів: Scholar, 1997. – 264 с.

5. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт; [пер. з англ. І. Дзюбі]. – К.: Основи, 2000. – 198 с.

6. Тур М.Г. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів / М.Г. Тур – К.: ПАРАПАН, 2006. – 396 с.

7. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / Бергер П., Лукман Т.; [пер. с англ. Е. Руткевич]. — М.: «Медиум», 1995. – 323 с.

8. Батурчик М.В. Габитус. Энциклопедические статьи, связанные с творчеством Пьера Бурдьё. Электронный ресурс. URL: <http://bourdieu.name/content/gabitus-enciklopedija-sociologii> (дата обращения: 22.15.2011).

9. Касьянов В.В. Социология права. / В.В. Касьянов, В.Н Нечипуренко. – Ростов на Дону: Феникс, 2001. – 480 с. (Серия «Учебники «Феникса»»).

10. История социологии. XIX – начало XX века : в 2 ч. / А.В.Воронцов. – М.: Гуманитарный издательский центр «ВЛАДОС», 2005 – Ч. 1: Западная социология. – 2005. – 423 с.

11. Войтович С.О. Соціальні інститути суспільства : рід, влада, власність / С.О. Войтович– К. : НАН України, Інститут соціології, 1998. – 120 с.

12. Социология: [энциклопедия / сост.: А.А. Грицанов и др.]. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.

И.В. Литовченко

СОЦИАЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ КАК ОБЪЕКТ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОГО АНАЛИЗА

В статье рассматриваются различные концепции генезиса социального института и осуществляется их социально-философский анализ. Обосновывается роль и место социального института как основного элемента в социальной структуре общества.

I. Lytovchenko

SOCIAL INSTITUTIONS AS SUBJECTS OF SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

This article treating concepts of the genesis of social institutions and by their socio-philosophical analysis. Substantiates the part and place of social institutions as a key element in the social structure.

УДК 17.023"19"(045)

О.А. Матюхіна

ЖИТТЯ ЯК НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ БУТТЯ – ПРОВІДНА ІДЕЯ ФІЛОСОФІЇ АЛЬБЕРТА ШВЕЙЦЕРА

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті розглядається аксіологічний аспект концепції «етики благоговіння перед життям» А. Швейцера.

Вступ

Культура перш за все окреслюється як система цінностей, матеріальних і духовних, а також процес їх творення і засвоєння. Поговоримо про цінності духовні. Людство протягом історії створило величезну кількість цінностей духовних. І визначило їх ієрархію. Існує загальнолюдська ієрархія цінностей, національна і т.д. Але на першому місці в системі цінностей виділяються цінності колективні, цінності спільноти. Спільне – нація, держава, церква, їх системи цінностей цінуються вище за особу та її життя. Вважається, що особа повинна формуватися, реалізувати себе, приймаючи ці цінності і безумовно вивисуючи їх над своїм життям. Така позиція є панівною в суспільній свідомості від давнини до нашого часу. Особливо яскраво негативні сторони пріоритету цінностей спільнот над життям людини проявились у ХХ ст.

Європейська культура проголошує й відстоює найвищі цінності гуманізму, а люди, виховані цією

культурою, розв'язали аж дві найкривавіші війни в історії людства. Так, назвемо речі своїми іменами. Всі, хто розв'язав Першу та Другу світові війни, були вивчені європейською культурою, вчилися школах, університетах. В тому чи іншому рівні сприймали її духовні цінності. В умах представників європейської культури народилася кривава расистська ідеологія нацизму. Представники європейської культури створили концтабори, здійснили Холокост. Вже не перший раз в історії задаємо питання – чому? Чому представники давніх, розвинених цивілізацій здійснюють такі речі, які примушують нас жартатися при слові «людина»? Чому культури, які піднялись до висот гуманізму, породжують монстрів?

Може, тому, що не визнають і досі найвищою цінністю людину та її життя? Декларують – так! Але згадаємо, скільки чудових творів, починаючи від «Іліади» Гомера, оспівують героїв, що жертвують життям в ім'я держави, нації, ідеї і ін. В ім'я цінностей, які, з точки зору суспільства, безумовно, пере-

вищують цінність життя людини. І суспільство не просто сприймає це як норму, еталон, але й вимагає цього від людини. Навіть зараз – гинули люди на війнах у В'єтнамі, Афганістані, Іраці, Чечні, можливо, завтра будуть гинути ще на якійсь війні. І це вважається нормою, що політики мають право розпоряджатися життям інших людей. Ставити їх під загрозу смерті в ім'я своїх інтересів, які видають за загальнодержавні, цивілізаційні, демократичні, навіть проголошують «захистом прав людини». Тобто всі ці цінності апріорно ставляться вище від цінності людського життя. В ціну їх досягнення вже включені життя, які будуть відібрані. В ХХІ ст. справи йдуть не краще. Дегуманізація суспільства посилюється через його «економцентричність». «Економцентричне суспільство, економічна людина – не метафори, а найбільш адекватні теоретичні поняття для виразу сучасних форм життя». В результаті духовність, моральність, гуманізм витісняються на периферію життя, а від слів, які їх визначають, залишаються пусті обгортки» [6, с. 83].

Дивлячись на цю сумну картину, можна втратити віру в сенс культури. Проте є мислителі, що повертають віру, відновлюють втрачену ієрархію цінностей. Альберт Швейцер (1875–1965) – видатний гуманіст ХХ ст., лікар, дослідник у галузі тропічної медицини, філософ, теолог, музикант, музикознавець, священик, письменник, публіцист, суспільний діяч. В 1952 р. він був нагороджений Нобелівською премією миру. У своїй філософії «етики благоговіння перед життям» визнавав життя першою і головною цінністю буття. Власним подвижницьким життям підтвердив вірність своїм поглядам. І, що дуже важливо, показав, що людина на цьому шляху може реалізувати та максимально розкрити закладені в ній здібності та таланти.

Постановка завдання

Метою дослідження є розгляд аксіологічних аспектів концепції «етики благоговіння перед життям» А. Швейцера, особливостей його підходу до проблеми ієрархії цінностей.

Аналіз досліджень і публікацій

Вчення А. Швейцера досліджувалось і досліджується багатьма вченими, особливо філософами, біоетиками, істориками медицини. Ще за життя А. Швейцера, в 1964 р. Х. Кларк виступив із працею «Philosophy of Albert Schweitzer». В 1999 р. у Варшаві під керівництвом Голови Світової Медичної Академії Альберта Швейцера К. Імелінського була опублікована колективна праця «Albert Schweitzer. Myślicieli, humanista, lekarz». Особливо треба відмітити фундаментальну працю видатного польського медика і історика медицини Г. Гертнера, опубліковану в 2007 р. у Кракові: «Albert Schweitzer: życie, myśli i dzieło». Автор розкриває величезний внесок А. Швейцера як у розвиток медицини, так і в розвиток філософії, його активну суспільну діяльність. Особливий наголос робиться на нерозривній єдності діяльності і філософського вчення А. Швейцера. Етичним аспектам вчення А. Швейцера присвячена праця А.А. Гусейнова «Благоговение перед жизнью: Евангелие от Швейцера». Різні аспекти філософського вчення А. Швейцера, його діяльності розглядаються в пра-

цях В. Петрицького, Б. Носика, П. Фрайера та ін. Значна кількість публікацій, присвячених філософії А. Швейцера, багаточисельні міжнародні наукові конференції підкреслюють її значимість, актуальність для сучасного світу.

Основна частина

На пріоритетності цінності людського життя стосовно інших цінностей наголошували філософи з найдавніших часів. Право людини на життя, самостійність думок і вчинків відстоювали епікурейці, стоїки. Проблема людини, цінності її життя, права на самореалізацію стала провідною в філософії гуманізму доби Відродження. Лоренцо Валла в своїх працях, зокрема в трактаті «Про істинне і хибне благо»...проголошує прагнення до повноцінного земного життя, де розкриваються всі сторони людської природи, головним моральним критерієм. Як гуманіст, він прославляє земні радощі, реабілітує тілесне (для нього природа – втілення доброго початку, носій божественної мудрості), але не бачить в цьому принципового протиріччя з християнством. В любові до всього природного, встановленого природою, міститься і любов до Бога – верховного творця земних благ» (1, с. 138).

Пошана до людського життя є наріжним каменем етичного вчення І. Канта. «Пояснюючись сутність категоричного імператива, І. Кант стверджує: дійсно моральною є тільки така дія, в якій людина і людство виступають як абсолютні цілі» (4, с. 460). Дослідники творчості А. Швейцера, зокрема Г. Гертнер, підкреслюють, що погляди А. Швейцера сформувалися під сильним впливом філософії І. Канта німецької теології.

Антропологічні течії філософії ХХ ст., зокрема філософська антропологія, персоналізм, екзистенціалізм, доводять і відстоюють цінність індивідуального людського буття. Гуманізм відрізняє і сучасну релігійну філософію – достатньо згадати праці Ж. Марітена, К. Войтили, Д. Бонхеффера, О. Меня та ін. М. Лоський у праці «Цінність і буття» ставив людське життя на вершину ієрархії цінностей. Він наголошував на зв'язку категорії цінності з життям. «...Цінність є буттям його самопереживаємому або переживаємому іншими значенні для здійснення абсолютної повноти життя або віддалення від неї» [3, с. 16]. Цінність життя визначається як цінність, наближена до абсолютної. Але – життя людини, і не просто людини, а особистості. «Тільки особистість може бути актуально всеохоплюючою абсолютною самоцінністю, тільки особистість може володіти абсолютною повнотою буття» [3, с. 47].

Новаторство філософії А. Швейцера полягає в тому, що він заперечив антропоцентризму визначенні цінності життя. Він справедливо зазначав, що визнання як цінності тільки життя людини є обмеженим. Виключення, заперечення цінності будь-якого життя знецінює і життя людини. Якщо встановлювати і утверджувати ієрархію в понятті цінності життя – що одні життя більш вартісні від інших, одні більше мають право на життя, ніж інші – то нівелюється і цінність життя людини. Бо одразу спрацьовує логіка спільнот як систем – елементи власної системи цінніші від елементів іншої системи. В суспільній свідомості це знаходить свій вираз у переконанні, що

життя свого, тобто члена своєї спільноти (держави, нації, родини, спілки та ін.) є ціннішим від життя інших. А до того ще додається логіка суспільства – визначати цінність людини її придатністю для даного конкретного суспільства, його інтересів. Усе це руйнує пошану до життя, знецінює життя людини.

А.Швейцер сформулював провідну думку своєї філософії в 1915 р., а розвинув і обґрунтував – у 1923 р. в праці «Культура і етика». «Істинна філософія має виходити з самого безпосереднього і всеохоплюючого фактусвідомості. Цей факт проголошує: «Я є життя, що хоче жити, я є життя серед життя, що хоче жити» [8, с. 212].

Благоговіння перед життям коріниться в самовідчутті і самоусвідомленні людини. «Сутністю волі до життя є її прагнення прожити життя. В ній міститься внутрішня сила, що примушує її здійснювати свою мету найбільш досконалим. В квітучому дереві, в чудових формах медузи, в стеблах трави, в кристалах – повсюди вона прагне досягти притаманної їй досконалості. У всьому, що існує, діє сила, яка прагне до ідеалу. В нас, істотах свободних, мислячих, здатних до доцільної діяльності, прагнення до досконалості розвинене настільки сильно, що ми відчуваємо нестримне прагнення досягти вищої матеріальної і духовної цінності в нас самих і у всьому підвладному нам бутті.

Ми не знаємо, у якій спосіб виникло в нас це прагнення. Але воно надано нам разом із життям. Ми маємо слідувати цьому прагненню, якщо хочемо залишитися вірними таємничій волі до життя, закладеній у нас» [8, с. 194]. Усвідомлення життя як вищої цінності, підкреслював А. Швейцер, закладено вже у свідомості людини, в її об'єктності. Людина завжди усвідомлює себе як життя, що хоче жити, і усвідомлює інші життя як такі, що наділені волею до життя. Людина, виявляючи осмислене, благоговійне ставлення до іншого життя, тим самим утверджує свою волю до життя.

Людина – істота розумна, наділена розумом і душею, здатна свідомо жити, шануючи життя своє та й інших. Норма життя людини в світі, як істоти розумної, підкреслював А. Швейцер, – співчуття до всього живого. Якщо до всього живого відноситись із позицій «етики благоговіння перед життям», то на цьому принципі базується справді гуманістична система цінностей. «Благоговіння перед життям» – це не умоглядна концепція, а усвідомлення, висловлення базового факту свідомості людини. Філософія не створює базову норму життя людини в світі, а виявляє її, допомагає людині зрозуміти і керуватися нею в своїй діяльності.

«Вищим знанням, відповідно, є знання про те, що я маю довіряти своїй волі до життя. Тому прагнення прожити життя правильно, піднесено і благородно є природним» [8, с. 205]. Власна воля до життя і буття світу як всюдисуща воля до життя розкривається людині в самоусвідомленні і теоретичному пізнанні світу. Тобто виступає як факт онтологічний і гносеологічний. В аксіологічному плані усвідомлюється як найвища сутність, підстава ієрархії цінностей. «Людина за своєю природою є тим, хто шукає істину. Метою цих пошуків є не тільки пізнання часткових істин, які стосуються емпіричних подій чи нау-

кових фактів; людина прагне до того, щоб не тільки у конкретному рішенні вибрати справжнє добро. Її шукання скеровані до глибшої істини, яка може розкрити їй сенс життя, отже, можуть бути завершені лише в абсолюті» [2, с. 50].

Тільки коли людина це усвідомить, етика, мораль, культура набудуть істинно гуманістичного змісту, – наголошував А. Швейцер. Цінність життя визначається як цінність абсолютна. «Абсолютною позитивною цінністю є цінність сама в собі безумовно виправдана, тобто така, що має характер добра з будь-якої точки зору, в будь-якому відношенні і для будь-якого суб'єкта» [3, с. 18]. Абсолютність цінності життя підкреслюється івсезагальністю вимоги благоговіння перед життям.

А. Швейцер підкреслює абсолютність принципу «благоговіння перед життям», пріоритет цінності життя перед іншими цінностями. В праці «Культура і етика» А. Швейцер чітко і недвозначно вибудовує справді гуманістичну систему цінностей. Він рішуче ставить цінність життя, особливо життя людини, вище від держави, нації, релігії. Цим він знімає обмеження, що традиційно накладалися на гуманізм ще з часів Відродження. Мається на увазі визнання пріоритету інтересів соціальних над особистими, суспільства над особою в ім'я вищих цінностей: демократії, свободи та ін. На людину накладається імперативний обов'язок жертвувати всім, навіть життям, в ім'я інтересів суспільства та його розвитку.

Завжди, коли в історії людства будь-які цінності – навіть нації, культури, релігії, демократії – ставились на вершину ієрархії цінностей, вище від життя людини – то результатом були криваві війни і репресії. Страшним прикладом повної зневаги до людського життя стали дві світові війни, коли за цілими народами не визнавалось право на життя. Тому мислитель писав: «Так як ми володіємо абсолютним масштабом етичного, то ми не можемо і далі визнавати в якості етики принципи доцільності і вульгарну мораль сприятливих обставин. Ми, безумовно, не зможемо ні за яких умов визнати в якості етики безглузді ідеали влади, нації, політичних прихильностей, які пропонуються нам жалюгідними політиками і розпалюються одурманюючою пропагандою. Всі принципи, переконання і ідеали, що виникають у суспільстві, ми повинні вкрай педантично вимірювати мірою абсолютної етики благоговіння перед життям.» [8, с. 226].

А. Швейцера відзначали єдність слова і діла. Він не лише висунув і обґрунтував концепцію «етики благоговіння перед життям», а й діяв згідно з її заходами. Філософія і діяльність А. Швейцера виступають як нерозривна єдність – єдність слова і діла, практики і теорії. До нього з повним правом можна віднести слова Е. Фромма: «Під буттям я розумію такий спосіб існування, при якому людина і не має нічого, і не прагне мати щось, але щаслива, продуктивно використовує, реалізує свої можливості, перебуває в єдності з усім світом» [7, с. 28]. Філософія А. Швейцера, особливо його концепція «етики благоговіння перед життям», має високий рівень легітимності. Базою філософії А. Швейцера виступають енциклопедичні знання, глибока віра, багатий життєвий досвід, можна сказати ренесансна багатосто-

ронність, любов до ближнього – не декларативна, а виражена в конкретних справах.

Життєва постава А. Швейцера зумовила усвідомлення ним єдності з людством, розвинула християнське сприйняття кожної людини як ближнього, який – незважаючи на расу, стан, освіту, маєток – має ті ж самі права, що й він. Права на повне життя, самореалізацію, розкриття своїх здібностей і талантів. І перш за все на життя як таке. Контраст власного благополуччя і страждань мільйонів вражала його совість. А при цьому треба підкреслити, що це було не успадковане благополуччя, а набуте власною напруженою працею. Рішення, яке прийняв А. Швейцер – стати лікарем в Африці, організувати лікарню, безкоштовно лікувати африканців, – було самостійним і вільним. Це не була примусова вимога суспільства. Це – вільне рішення освіченої високодуховної особистості, визначати мету життя. А. Швейцер закінчив медичний факультет і став лікарем в Африці, реалізував себе як лікар, філософ. Власне в Африці остаточно склалась його філософія «етики пошанування для життя».

Філософські погляди А. Швейцера витікають із його різноманітних інтересів і сфер діяльності. «В своїх думках і справах він гармонійно поєднував віру, релігію, теологію, пастирську діяльність, філантропію, медицину, лікарську справу, музику, музикознавство, інструментознавство, також соціологію, політику та екологію, використовуючи також свої таланти оратора і письменника» [10, с. 25]. А. Швейцер був не просто високоосвіченою людиною, а дослідником, мислителем, який розвивав і збагачував культуру.

Він активно виступав за мир, всіма силами і авторитетом протидіяв, засуджував ядерну війну. В день бомбардування Хіросіми він сказав своїй співробітниці Матильді Коттман: «Коли одною єдиною бомбою вбивають сто тисяч людей – мій обов'язок довести світу наскільки цінним є одне – єдине людське життя» [Цит. по:5,–12]. Виступи А. Швейцера на захист миру одразу стали відомі в світі. Він виступав проти війни з позицій гуманізму. В книзі «Письма из Ламбарене» він, у зв'язку з початком Другої Світової Війни в Європі, наводить слова китайського мудреця Лао Цзи: «Війна – недобрий засіб, він не для шляхетного душею. Тільки коли не залишається нічого іншого, він береться за меч... Спокій і мир для нього найвище благо...»

На святіперемоги державний муж має зайняти те місце, яке відповідно похоронам. Вбивство багатьох людей належить оплакувати слізьми співчуття. Тому переможець на війні повинен вести себе як на похоронах» [9, с. 259].

Така гуманістична позиція в питаннях війни і миру допомагає, як сказав би Конфуцій, провести вправлення імен, тобто навчитись розрізняти біле і чорне, справжній гуманізм від його антиподу.

У своїй філософії і діяльності А. Швейцер наголошував на такій моделі міжлюдських стосунків, як співробітництво, і втілював її у життя. Люди мають співпрацювати між собою для досягнення індивідуальних і спільних цілей. Він рішуче заперечував у міжлюдських стосунках патерналізм, коли одна національно-культурна модель домінує над іншою. «У такий спосіб, ми служимо суспільству, не приносячи

себе в жертву йому. Ми не дозволяємо йому опікуватись нами в питаннях етики, подібно до того, як скрипач не буде брати уроки музики у контрабасиста. Ні на мить нас не повинна залишати недовіра до ідеалів, створених суспільством і переконанням, які панують у ньому. Ми знаємо, що суспільство наповнене дурістю і має намір обманувати нас стосовно питань гуманності» [8, с. 225]. Утвердження цінності життя вимагає протистояння тиску суспільства; духовної самостійності, відповідальності. Інститути суспільства, особливо держава, – це системи, зацікавлені у власному розвитку і існуванні. Відбувається підміна цінності людини цінністю системи.

Етика благоговіння перед життям заперечує за державою, будь-якою спільнотою взагалі, право розпоряджатися життям особи. А. Швейцер наголошує на самостійності особи, і в той же час на її відповідальності.

Весь зміст праці А. Швейцера «Культура і етика» доводить необхідність відповідальності і самостійності людини для збереження цивілізації. «Відповідно до ідеалу матеріального і духовного буття людини, етика благоговіння перед життям вимагає від людини, при максимальному розвитку всіх її здібностей і в умовах найширшої матеріальної і духовної свободи, боротися за те, щоб залишитися правдивою стосовно до себе самої і розвивати в собі співчуття і діяльну співучасть у доляхусього життя, що її оточує. Вона має глибоко обмірковувати продумати своє життя і постійно усвідомлювати всю відповідальність, що накладає на неї життя» [8, с. 331].

Сам А. Швейцер продемонстрував, що таке справжня свобода, як багато в умовах демократичного суспільства може зробити мисляча, гуманна, діяльна людина. Особистісна модель А. Швейцера здійснила величезний звільняючий вплив на тих, хто її осмислює. «Відповідно до відповідальності, яку я відчуваю, я маю вирішити, що я маю пожертвувати від свого життя, свого спокою і що я маю залишити собі.

В питанні про власність етика благоговіння перед життям висловлюється різко індивідуалістично в тому сенсі, що набуте або успадковане майно може бути віддано на службу суспільству не через будь-який закон суспільства, а через абсолютно вільне рішення індивіда» [8, с. 220].

Самостійне рішення в питаннях жертвовності – це те, чого ми не знали і не знаємо. І тоталітарні, і демократичні країни, суспільство загалом весь час вимагають від людини жертви в ім'я держави, нації, демократичних ідеалів, родини і т.д. і т.п. Вимагають, використовуючи юридичний, моральний тиск, у той чи інший спосіб позбавляючи людину свободи вибору. Якщо в суспільстві громадяни будуть шанувати власну свободу вибору, самостійність, то державним органам вже не так легко буде вирішувати породжені їх некомпетентністю або бездіяльністю проблеми за рахунок часу, майна і навіть життя громадян. Коли альтруїзм, жертвовність є самостійним вибором людини, що спираються на етиці благоговіння перед життям, на духовності, індивідуалізму, самостійності, то він служить розвитку особи й оточення. Коли ж базується на фанатизмі, то нищить усе, в тому числі і свого носія.

Мислитель підкреслює, що одним із джерел глибокої кризи культури є підкорення людини інтересам держави, інших суспільних інститутів, ідеологій. А. Швейцер дає критерії для оцінки реальності з позицій справжнього гуманізму.

Коли ж на вершині ієрархії цінностей ставиться тільки життя людини, без пошани до живого, то це – шлях до екологічної кризи. Тому А. Швейцер підкреслює, відстоює цінність життя як такого. Цей наказ охоплює все, і тому вищою цінністю, безумовно, вважається життя, а, значить, без жодних застережень, і життя людини, кожної людини, без винятків. Тільки коли на вершині ієрархії постане «благоговіння перед життям», то ієрархія цінностей є гуманістичною і здатною виступати стрижнем розвитку культури і суспільства.

Висновки

В концепції «етики благоговіння перед життям» А. Швейцер філософські осмислив досвід свого життя. Його філософія виступає не умоглядною концепцією, а результатом його життєвої діяльності – лікарської, наукової, теологічної, музичної. А. Швейцер власним прикладом довів, що людина може жити осмислено і гідно, утверджуючи своєю діяльністю життя як вищу цінність. І це є підставою повного розкриття закладених в людині здібностей і талантів.

Відновлення істинної ієрархії цінностей вимагає самостійності, протистояння нівелюючим, деструктивним силам. А будь-яка сила в суспільстві, спрямована проти людини, руйнує і саме суспільство як спільноту людей. Визнання життя найвищою цінністю – основа розвитку суспільства, яка створює можливість оптимального вирішення багатьох глобальних проблем сучасності.

Україна в своєму розвитку орієнтована на європейську цивілізаційну модель і тому філософія А. Швейцера, його особистісний приклад мають осо-

бливе значення. Для нашої країни важливим є процес повернення в цивілізовану, демократичну родину європейських народів, продовження свого розвитку як інтегральної частини європейської цивілізації. Звичайно, на цьому шляху є важливими і необхідними політичними, економічними реформами. Але не менш, якщо не більш, важливим є перетворення, розвиток на особистісному рівні – перехід від підданого тоталітарної держави до самостійного громадянина, відповідального громадянина демократичної держави. Тому питання засвоєння, сприйняття справді гуманістичної ієрархії цінностей, особистісних зразків є і питанням розвитку і збереження демократії в Україні.

Список літератури

1. Брагина Л. М. Итальянский гуманизм. / Л. М. Брагина – М.: Высшая ш., 1977. – 254 с.
2. Енцикліка Fides et ratio святого отця Івана Павла II. – Київ-Львів: Свічадо, 2000. – 150 с
3. Лосский Н. О. Ценность и бытие. – [Електронний ресурс] – Електронна бібліотека Режим доступу до книги: <http://RoyalLib.ru/pdf>
4. Мотрошилова Н. В. Рождение и развитие философских идей / Н. В. Мотрошилова – М.: Политиздат, 1991. – 464 с.
5. Свет в джунглях. / В. А. Петрицкий – Ленинград : Наука, 1972. – 187 с.
6. Фоменко А. М. Виміри гуманізму – історико-філософський аналіз. \ Вісник НАУ. / А. М. Фоменко Серія: Філософія. Культурологія.: Зб. наук. пр. – №1(13) – К.: вид. Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011 – С. 80–84
7. Фромм Е. Иметь или быть? / Е. Фромм – М.: Узд. АСТ-ЛТД, 1990. – 664 с.
8. Швейцер А. Культура и этика. – [Електронний ресурс] – Електронна бібліотека Режим доступу до книги: <http://RoyalLib.ru/pdf>
9. Швейцер А. Письма из Ламбарене. / А. Швейцер – Ленинград, Наука, 1979. – 387 с.
10. Gaertner Henryk. Albert Schweitzer: życie, myśl, i dzieło. – Kraków, wydawnictwo WAM, 2007 – 191 с.
11. Imieliński Kazimierz, Imieliński Christian, Imieliński Andrzej. Albert Schweitzer. Myśliciel, humanista, lekarz. Warszawa, Albert Schweitzer World Academy of Medicine, 1999. – 159 с.

А. А. Матюхина

ЖИЗНЬ КАК НАИВЫСШАЯ ЦЕННОСТЬ БЫТИЯ – ОСНОВНАЯ ИДЕЯ ФИЛОСОФИИ АЛЬБЕРТА ШВЕЙЦЕРА
В статье рассматривается аксиологический аспект концепции «этики благоговения перед жизнью» А. Швейцера.

O. Matiukhina

LIFE AS THE HIGHEST VALUE OF BEING – THE LEADING IDEA OF A. SCHWEITZER'S PHILOSOPHY
The article deals with the axiological aspect of A. Schweitzer's conception "the ethics for reverence of life."

УДК 17.011+316.454

Л. А. Ороховська

РОЛЬ ІДЕЙ КОСМІЗМУ ДЛЯ СУЧАСНОЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті з позиції соціальної філософії осмислюється важливість ролі ідеології космізму для розвитку сучасної медіакультури.

Вступ

Сучасна медіакультура – це особливий тип культури інформаційної доби, яка є посередником між суспільством і державою, особистістю та соціумом, різними країнами і континентами. Сучасне західне суспільство дедалі більше характеризується соціальною атомізацією як явищем розпаду соціальних зв'язків. Виникає нова система соціальних стосунків, які базуються на індивідуалізмі. Розвиток сучасних мас-медіа,

насамперед Інтернету та стільникового зв'язку, забезпечує матеріальну базу для поширення мережевого індивідуалізму як домінуючої форми комунікабельності. Інтернет дає можливість індивідуумам будувати свої мережі он-лайн та оф-лайн на основі власних інтересів, цінностей, проєктів. Виникають нові віртуальні спільноти, форми соціалізації, способи життя та форми соціальної організації. Тому в умовах сучасної кризи західного суспільства звернення медіакультури до